

HÅLLBAR UTVECKLING INOM GRUNDUTBILDNINGEN

PM

HÅLLBARHETSMÄRKNING AV KURSER OCH PROGRAM

Uppföljning och resultat 2017

Annika Ahlberg och Eddi Omrcen
Göteborgs Centrum för Hållbar utveckling (GMV)

Datum: 2018-03-27

Dnr: V 2018/369

Innehåll

1. Bakgrund	3
2. Metod och material.....	4
3. Resultat.....	5
3.1 Inrapporterat pågående arbete på fakulteter	5
3.2 Utbudet av hållbarhetsmärkta kurser och program.....	6
3.3 Hållbarhetsmärkta program.....	7
3.4 Hållbarhetsmärkta kurser	8
3.5 Medarbetarnas perspektiv.....	11
3.6 Institutionernas inrapportering kring hållbarhetsmärkningen	13
3.7 Studenternas perspektiv.....	14
4. Analys och diskussion	16
5. Slutsats och sammanfattning	17
5.1 Institutionernas arbete	17
5.2 Fakulteternas: roll.....	17
5.3 GMV:s roll	17
5.4 Göteborgs universitets kommunikation.....	17
6. Källor.....	18
7. Bilaga	18

1. Bakgrund

I samband med fastställandet av nya kriterier för hållbarhetsmärkning av kurser och program i april 2014, gav utbildningsnämnden i uppdrag till Göteborgs Centrum för Hållbar utveckling (GMV) att årligen göra en uppföljning av hållbarhetsmärkning av kurser och utbildningsprogram.

I sammanställningen skall också eventuella förändringar av de fastställda kriterierna föreslås. Fjolårets uppföljning finns att läsa [här](#). Bakgrunden till, och utvecklingen av hållbarhetsmärkning och dess kriterier finns beskrivet i detta [dokument](#).

I fjolårets rapport ”*Uppföljande rapport av hållbarhetsmärkning av kurser och program*” väcktes frågor kring arbetet med hållbarhetsmärkning och hur den kan utvecklas för att en större andel utbildningar vid Göteborgs universitet kan hållbarhetsmärkas. I uppföljningen lyftes också behovet av att utvärdera studenternas syn på hur märkningen fungerar, vilket således ingår i årets rapport.

1.1 Kriterier för hållbarhetsmärkning

[Kriterierna](#) för hållbarhetsmärkning innebär att för att en kurs eller program skall kunna hållbarhetsmärkas krävs det att minst ett av kursens lärandemål tydligt visar att kursens innehåll uppfyller minst ett av 10 explicita kriterier som innehåller mångvetenskapliga och tvärvetenskapliga frågeställningar och perspektiv.¹ Om hållbar utveckling utgör fokus för kursen eller programmet kan kursen/programmet märkas som hållbarhetsfokuserad, i annat fall som hållbarhetsrelaterad. Själva märkningen görs sedan hösten 2016 i databasen KursplaneGubas, där en fråga kommer upp när kurseplanen registreras. I den färdiga kursplanen kommer då per automatik in en text i anslutning till lärandemålen som beskriver att kursen är hållbarhetsmärkt. Nedan visas symbolerna för märkning samt respektive definition.

Hållbarhetsfokuserade

Kurser/program är hållbarhetsfokuserade där minst ett av lärandemålen tydligt visar att kursinnehållet uppfyller ett av dagens hållbarhetskriterier. Innehållet med fokus på hållbarhet måste också, i enlighet med kriterierna, utgöra kursens/programmets huvudfokus.

Hållbarhetsrelaterade

Kurser/program är hållbarhetsrelaterade där minst ett av lärandemålen tydligt visar att kursinnehållet uppfyller ett av gällande hållbarhetskriterier.

¹ <https://medarbetarportalen.gu.se/miljohandbok/Instruktioner+f%c3%b6r+medarbetare/hallbarhetsmarkning>

2. Metod och material

Sammanställningen i den här rapporten grundas på uppgifter från KursplaneGubas (antalet märkta kurser och program) samt intervjuer med lärare, kursansvarige eller utbildningsansvarige/motsvarande på fakulteterna. Därtill har en enkätstudie gjorts med studenter som läser hållbarhetsmärkta kurser eller program. Vidare görs en sammanställning av inrapporterat ”resultat från fakulteter och institutioner” i samband med årsredovisningen.

Intervjuer med lärare med flera: Miljösamordnare på var fakultet vid Göteborgs Universitet kontaktades med förfrågan om kontaktpersoner på fakulteterna som arbetar med hållbarhetsmärkning. För de flesta fakulteter inkom förslag på personer att intervjua och tid bestämdes med dessa. Intervjuerna har genomförts på olika sätt beroende på deltagarnas önskemål; per telefon, möte eller mail. Representanter från samtliga fakulteter utom Handelshögskolan och IT-fakulteten har intervjuats. Bland de svarande fanns såväl lärare som kursansvariga och utbildningsansvariga eller motsvarande.²

Studentenkät: Utgångspunkten var att välja ut ungefär två märkta kurser/program per fakultet. Efter vissa svårigheter att nå fram till kurs/programansvariga samt att förmå studenterna att svara på enkäten gav det svar från studenter på 8 olika kurser/program.³

Det saknas svar från utbildningar som ges vid konstnärlig fakultet, utbildningsvetenskap och IT-fakulteten. Svaren kommer framförallt från studenter som läser på hållbarhetsmärkta program snarare än kurser och majoriteten av dem läser på avancerad nivå. Några av de berörda kurserna/programmen omfattade mindre än 10 studenter vilket har bidragit till de få svaren på enkäten. Eftersom en stor del av GU:s program och kurser hålls på engelska, fanns enkäten att tillgå på både svenska och på engelska.

² Antal representanter: samhällsvetenskapliga fakulteten 3 pers, Sahlgrenska akademien 1 pers, naturvetenskapliga fakulteten 1 pers, konstnärliga fakulteten 2 pers, humanistiska fakulteten 1 pers samt utbildningsvetenskapliga fakulteten 1 pers.

³ **Kurser:** Adaption to Global Environmental Change (Samfak), Tyska fortsättningskurs (Humfak), Interoperativ omvårdnad vid kolorektalkirurgiska sjukdomar (SA) **Program:** Dietistprogrammet (SA), Master of Science in Marketing and Consumption (Handels), Masterprogrammet i Kultur och Demokrati (Humfak), Masterprogrammet i Miljö och hälsoskydd (Natfak), Master programme in Global Studies (Samfak).

3. Resultat

Först presenteras vad fakulteterna rapporterat in som resultat för årsuppföljning, därefter antalet hållbarhetsmärkta kurser respektive program vid universitet som helhet. Avslutningsvis presenteras de hållbarhetsmärkta utbildningarnas fördelning på fakultets- och institutionsnivå.

3.1 Inrapporterat pågående arbete på fakulteter

Konstnärliga fakulteten: Hållbar utveckling är ett område som för samtliga institutioner är närvarande i utbildningar i olika grad beroende på situation. Då många av utbildningarna bygger på skapande är det upp till studenterna att forma utbildningen, vilket gör att hållbarhet ibland är i fokus och ibland inte. På Akademin Valand har verktygslådan under året presenterats i utbildningsrådet.

Handelshögskolan: Handelshögskolan har haft särskilt fokus på ekonomprogrammet under 2017. Bland annat samlades alla kursansvariga på termin 1-4 under mars för att diskutera möjligheter att ta arbetet vidare och tydliggöra progressionen för hållbarhet mellan kurserna. I ett första steg har Handelshögskolans råd för hållbar utveckling (HRHU) arbetat vidare tillsammans med kursansvariga med ett antal av de kurser som identifierades.

Utbildningsvetenskapliga fakulteten: I fakultetens miljöberedning har olika modeller för integrering av hållbar utveckling i utbildningen diskuterats och en workshop har genomförts. IDPP har genomfört en ny kurs, ESD100, som är en översikt över hållbar utveckling och som förväntas medföra spridningseffekter till andra kurser och program. På IPS har alla program uppdragit åt programrådsmötet att ge förslag på integrering av hållbar utveckling i respektive utbildningsprogram. Utbildningsutskottet granskar kontinuerligt kursplaner för att identifiera möjligheter att hållbarhetsmärka kurser.

Samhällsvetenskapliga fakulteten: Fakulteten har startat och stöttat implementering av verktygslådan. Verktygslådan har behandlats på ett fakultetsgemensamt internat med institutionernas utbildningsansvariga samt studierektorer. Socialt arbete har arbetat vidare med omarbetade kursplaner med ytterligare inriktning på hållbar utveckling. Sociologi och arbetsvetenskap har tagit upp det på kick-off. Statsvetenskapliga institutionen har hållbarhetsmärkt ett flertal kurser. Förvaltningshögskolan har gått igenom masterprogramens kurser för att hållbarhetsmärka med målet 75% av alla kurser. Psykologiska institutionen har hållbar utveckling inom flera kurser. Globala studier har påbörjat arbetet med att uppdatera alla kursplaner med information om hållbarhetsmärkning.

Naturvetenskapliga fakulteten: På fakultetsnivå finns avsatta medel för projektledare som samordnar arbetet med verktygslådorna. Workshop och specifik institutionsaktivitet som syftar till att integrera hållbar utveckling i kurs- och utbildningsplaner genomfördes under 2017. Institutionerna för biologi och miljövetenskap och kemi och molekylärbiologi har hållbarhetsmärkt en hög andel av sina kurser. Institutionen för kulturvård skriver in miljöaspekter och kulturvård som ett perspektiv på uthållig samhällsutveckling i relevanta kursplaner. Matematiska vetenskaper har under 2017 inventerat samtliga kurser för att se vilka som uppfyller kraven i hållbarhetsmärkningen. Utfallet blev att få kurser gör det.

Sahlgrenska akademien: Övergripande lärandemål har utarbetats av fakultetens nätverk för integrering av hållbar utveckling i utbildningen. Institutionerna för biomedicin, medicin och

neurovetenskap och fysiologi har arbetat aktivt med hållbarhetsmärkningsen under året vilket har resulterat i ett kraftigt ökat antal märkta kurser inom fakulteten. Professor Joakim Larsson och hans grupp har bidragit med att integrera aspekter kring miljö och hållbar utveckling i ett flertal utbildningsprogram. CARE har utvecklat, genomfört och filmat en fristående kurs i antibiotikaresistens som kommer att finnas tillgänglig som online-kurs (MOOC) i början av 2018. Dessa och andra inspelade föreläsningar av CARE medlemmar som läggs upp på t ex youtube kan också användas till "flipped-classroom teaching" på GU och på andra lärosäten.

Humanistiska fakulteten: En fakultetsgemensam resurs finansieras av fakulteten under 2018 för integrering av hållbar utveckling i utbildningen. Institutionen för språk och litteraturer har börjat införa perspektiv om hållbar utveckling i kurser och program genom att introducera "Verktygslådan". Flera ämnen har påbörjat arbetet med att revidera kursplaner för att kunna hållbarhetsmärka en kurs. Ett ämne har genomfört det på sin grundkurs och inom ämnesläroprogrammet, och två kurser har då blivit hållbarhetsrelaterade. FLoV beaktar hållbarhetsmärkningsen när nya kurser utvecklas eller kursplaner revideras.

IT-fakulteten: Utbildningsplanerna diskuteras i fakultetens beredningsgrupp för utbildning på grund- och avancerad nivå (UGAIT). ITIT prövar kontinuerligt frågan kring hållbarhetsmärkning och vid behov diskuteras särskilda insatser kring detta. Frågan är dock inte prioriterad i förhållande till andra centrala frågor kring utbildningarna. DoIT har inte arbetat med hållbarhetsmärkningsen under 2017 p g a tidsbrist.

3.2 Utbudet av hållbarhetsmärkta kurser och program

Under 2017 gavs 369 hållbarhetsmärkta kurser vid Göteborgs universitet. Det motsvarar knappt 9 % av det totala antalet kurser. Antalet hållbarhetsmärkta kurser har ökat med 3,8 procentenheter sedan året innan. Motsvarande siffror för utbildningsprogram är 31 stycken vilket utgör 16 % av alla utbildningsprogram som ges. Antalet hållbarhetsmärkta program har ökat med 2 procentenheter.

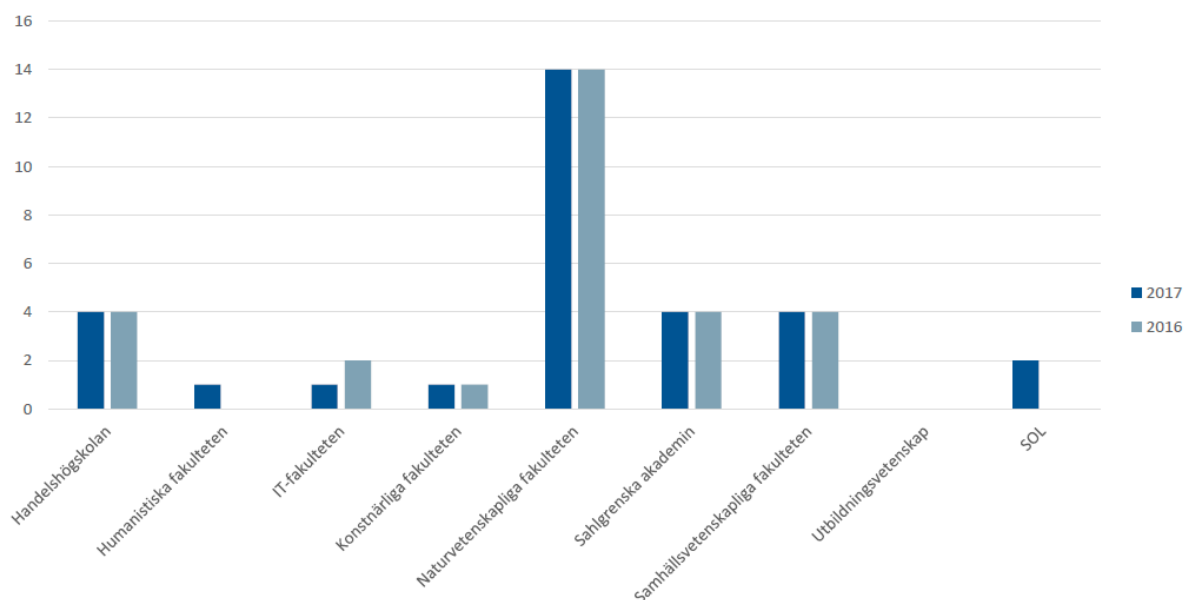
	Totalt (st)	Märkta (st)	Andel (%)	Fokuserad	Relaterad	Förändring (%)
Kurs	4211 (4030)	369 (215)	8,8	67 (56)	302 (158)	+ 3,8
Program	192 (201)	31 (30)	16	11 (10)	20 (20)	+ 2

Tabell 1: Hållbarhetsmärkta kurser och program. 2016 års siffror ges inom parantes.

Avseende kurser kan noteras att även om den procentuella förändringen är 3,8 procentenheter kan tyckas låg motsvarar det en ökning av antalet märkta kurser från 215 till 369.

3.3 Hållbarhetsmärkta program

Figur 1 nedan visar antalet hållbarhetsmärkta program fördelade på de olika fakulteterna.

Figur 1: Antal Hållbarhetsmärkta program per fakultet år 2016 och 2017.

Av universitetets 39 institutioner/enheter är det 14 som erbjuder hållbarhetsmärkta program. Nästan hälften, 6 stycken, har märkt samtliga program. Till dessa hör bland annat institutionen för kulturvård, institutionen för globala studier, enheten för utredning och lärarutbildning och Företagsekonomiska institutionen. De representerar hälften av universitetets fakulteter och visar på att det är möjligt att integrera ett hållbarhetsperspektiv i en bredd av universitetets olika utbildningar.

	Institution/enhet	Relaterade	Fokuserade	Tot antal program ⁴	Andel Märkta i %
1	Institutionen för Kulturvård	6	0	6	100
2	Institutionen för Globala studier	3	0	3	100
3	Institutionen för Medicin	2	2	5	80
4	Samordnings för Lärarutbildning (SOL)	2	0	2	100
5	Avd. för Handelshögskolans ekonomiprogram	1	0	1	100
6	Företagsekonomiska institutionen	1	0	1	100
7	Förvaltningshögskolan	1	0	2	50
8	Graduate School (Handelshögskolan)	1	0	9	11
9	Högskolan för design och konsthantverk	1	0	12	8
10	Institutionen för kulturvetenskaper	1	0	4	25
11	Institutionen för tillämpad informationsteknologi	1	0	5	20

⁴ På respektive institution/enhet

12	Inst för Biologi och miljövetenskap	0	5	10	50
13	Inst för Geovetenskaper	0	3	4	75
14	Inst för Nationalekonomi med statistik	0	1	1	100
Totalt		20	11		
Totalt		31 st			

Tabell 2: Hållbarhetsmärkta program per institution

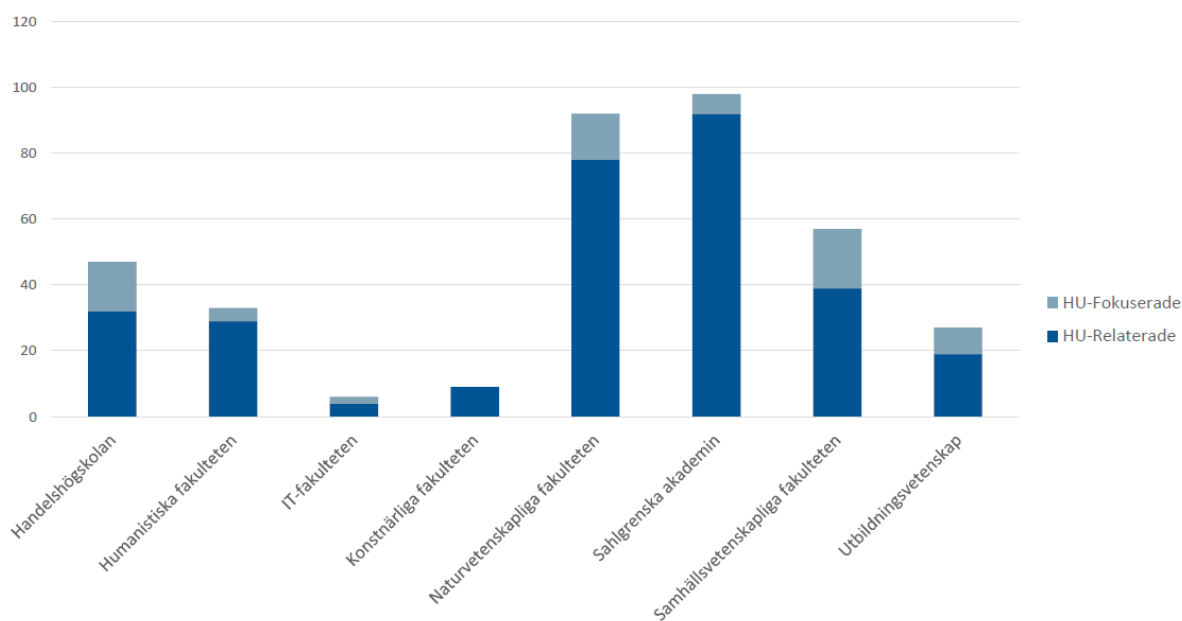
Fyra institutioner står för de totalt 11 hållbarhetsfokuserade programmen. Två tillhör Naturvetenskapliga fakulteten, de övriga två återfinns på Handelshögskolan respektive Sahlgrenska akademien.

	Institution	Fokuserade	Andel Märkta i %
1	Inst för Biologi och miljövetenskap	5	50
2	Inst för Geovetenskaper	3	75
3	Inst för Medicin	2	40
4	Inst för Nationalekonomi med statistik	1	100
Totalt		11	

Tabell 3: Hållbarhetsfokuserade program per institution

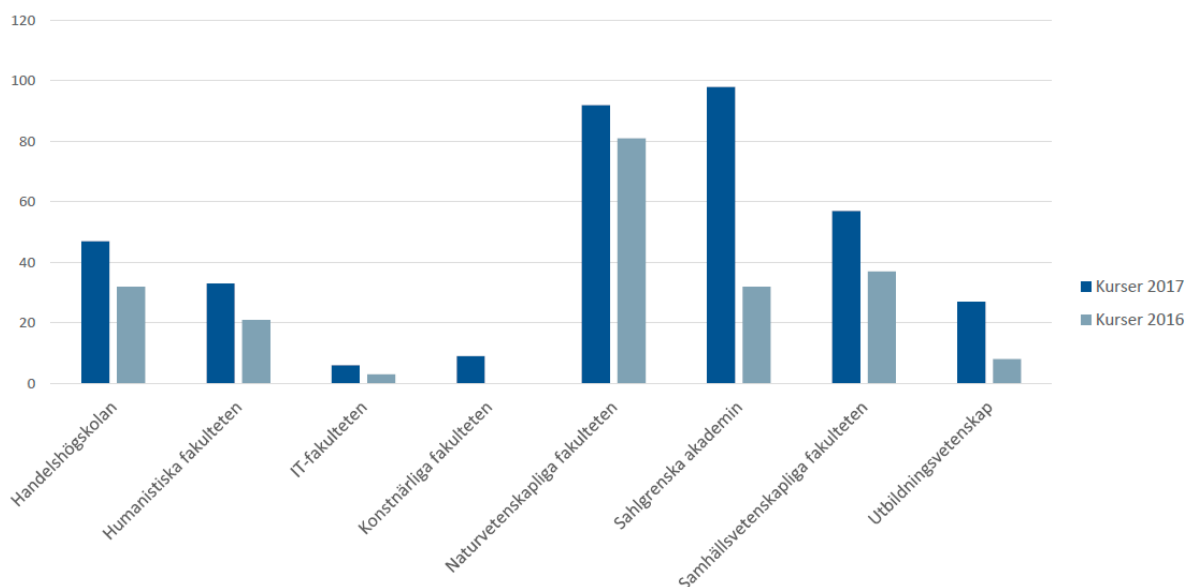
3.4 Hållbarhetsmärkta kurser

Utvecklingen av hållbarhetsmärkning av kurser kan sägas ha utvecklats i en positiv riktning under 2017. I figur 2 visas sammanställning av resultat avseende hållbarhetsmärkta kurser per fakultet. Hållbarhetsrelaterade kurser utgör majoriteten av märkta kurser. På Sam Fak kan noteras att fördelningen mellan hållbarhetsfokuserade och hållbarhetsrelaterade kurser är mest jämnt fördelad.

Figur 2: Antal Hållbarhetsmärkta kurser per fakultet 2017

I figur 3 visas en sammanställning av antal hållbarhetsmärkta kurser per fakultet mellan år 2016 och 2017. Resultatet visar att samtliga fakulteter har ökat antal hållbarhetsmärkta kurser från 2016 till 2017. Störst ökning har skett på Sahlgrenska akademien, som nu är den fakultet som ger flest hållbarhetsmärkta kurser.

Figur 3: Antal Hållbarhetsmärkta kurser per fakultet år 2016 och 2017.

I tabell 4 visas antal hållbarhetsmärkta kurser per institution. De institutioner/enheter som har högst andel hållbarhetsmärkta kurser är Förvaltningshögskolan (56 %), institutionen för ekonomi och samhälle (45 %) och institutionen för Globala studier, (36 %). Bland de med lägst andel finns Högskolan för scen och musik (1 %), Institutionen för kulturvetenskaper (1 %) och Institutionen för svenska språket (1 %).

	Institution/enhet	Relaterade	Fokuserade	Tot antal kurser ⁵	Andel Märkta i %
1	Institutionen för neurovetenskap och fysiologi	41	1	145	29
2	Institutionen för biologi och miljövetenskap	26	6	127	25
3	Institutionen för fysik	23	0	138	17
4	Förvaltningshögskolan	19	1	36	56
5	Institutionen för Globala studier	18	12	83	36
6	Institutionen för kemi och molekylärbiologi	16	4	106	19
7	Institutionen för vårdvetenskap och hälsa	16	0	114	14
8	Institutionen för ekonomi och samhälle	15	5	44	45
9	Inst. för pedagogik, kommunikation och lärande	14	5	68	28

⁵ På respektive Institution/enhet

10	Institutionen för medicin	13	4	100	17
11	Institutionen för språk och litteraturer	13	3	373	4
12	Institutionen för biomedicin	10	1	43	26
13	Institutionen för historiska studier	9	1	99	10
14	Institutionen för odontologi	9	0	68	13
15	Företagsekonomiska institutionen	7	1	40	20
16	Juridiska institutionen	6	2	46	17
17	Högskolan för design och konsthantverk	6	0	214	3
18	Institutionen för Kulturvård	5	1	104	6
19	Institutionen för geovetenskaper	4	3	72	10
20	Institutionen för kost- och idrottsvetenskap	4	3	122	6
21	Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion	4	2	139	4
22	Institutionen för tillämpad informationsteknologi	4	1	78	6
23	Avdelningen för Handelshögskolans ekonomprogram	4	0	24	17
24	Institutionen för kliniska vetenskaper	3	0	37	8
25	Institutionen för Matematiska vetenskaper	3	0	106	3
26	Högskolan för scen och musik	3	0	405	1
27	Statsvetenskapliga institutionen	1	5	76	8
28	Institutionen för marina vetenskaper	1	0	58	2
29	Institutionen för socialt arbete	1	0	63	2
30	Institutionen för svenska språket	1	0	75	1
31	Institutionen för kulturvetenskaper	1	0	81	1
32	Institutionen för didaktik och pedagogisk profession	1	0	84	1
33	Inst. för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori	1	0	132	1
Totalt		302	67		
Totalt		369 st			

Tabell 4: Hållbarhetsmärkta kurser per institution.

Flest hållbarhetsfokuserade kurser ges vid institutionen för globala studier (12) och institutionen för biologi och miljövetenskap (6). Ett flertal institutioner ger en (1) hållbarhetsfokuserad kurs.

	Institution/enhet	Fokuserade kurser
1	Institutionen för Globala studier	12
2	Institutionen för biologi och miljövetenskap	6
3	Institutionen för ekonomi och samhälle	5
4	Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande	5
5	Statsvetenskapliga institutionen	5
6	Graduate School (Handelshögskolan)	5
7	Institutionen för kemi och molekylärbiologi	4
8	Institutionen för medicin	4
9	Institutionen för kost- och idrottsvetenskap	3
10	Institutionen för geovetenskaper	3

11	Juridiska institutionen	2
12	Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion	2
13	Institutionen för nationalekonomi med statistik	2
14	Institutionen för tillämpad informationsteknologi	1
15	Förvaltningshögskolan	1
16	Företagsekonomiska institutionen	1
17	Institutionen för biomedicin	1
18	Institutionen för data- och informationsteknik	1
19	Institutionen för historiska studier	1
20	Institutionen för Kulturvård	1
21	Institutionen för neurovetenskap och fysiologi	1
22	Institutionen för språk och litteraturer	1
Totalt		67

Tabell 5: Hållbarhetsfokuserade kurser per institution

Då arbetet med att hållbarhetsmärkta kurser har kommit olika långt vid olika institutioner kan två frågor ställas. Den första rör hur engagemanget kring hållbarhetsmärkningen skulle kunna spridas från de institutioner som arbetar aktivt med märkningen och lyckats märka flera kurser till de institutioner som precis har påbörjat sitt arbete.

Den andra frågan rör de institutioner som ger ett stort antal kurser men där endast någon enstaka kurs är märkt - är det möjligt att fler kurser i själva verket skulle kunna märkas och vilket stöd behöver institutionerna för att komma vidare i den processen?

I sammanhanget ska nämnas att utbudet av kurser respektive program varierar mellan de olika fakulteterna. Till exempel ges vid Sahlgrenska akademien nästan enbart utbildningsprogram och endast ett fåtal fristående kurser medan Humanistiska fakulteten har få program och många fristående kurser. Det är också viktigt att vara medveten om att antalet märkningar inte tar med i beräkningen respektive fakultets storlek.

3.5 Medarbetarnas perspektiv

I fjolårets rapport framkom en viss problematik kring märkningen av kurser och program. Utifrån en granskning av kurs- och utbildningsplaner framgick det inte alltid tydligt, varken av lärandemålen eller innehållsbeskrivningen, att kriterierna hade uppfyllts. De framkom även att kurser i hållbar utveckling saknade märkning. En intervjustudie med berörd medarbetare har därför gjorts för att fånga upp hur arbetet med hållbarhetsmärkningen ser ut och upplevs på institutioner och fakulteter. För frågeformulär, se bilaga. Nedan följer en sammanställning av intressanta aspekter;

- En del av de intervjuade anser att det är för långsökt att integrera hållbar utveckling i sitt ämnesområde. Till exempel kom detta svar från humanistiska fakulteten. De ser också ett behov av att problematisera begreppet.
- Många av de intervjuade lyfter att engagemanget för hållbarhet finns och är stort hos många medarbetare men att just formen med att märka kurser inte alltid är rätt väg att gå. Det poängteras bland annat att humanistiska fakulteten bedriver forskning och utbildning som är

relevant ur hållbarhetshänsyn men de kan inte se att det ska skrivas in i kurs-/ lärandemål på det sättet.

- De intervjuade ser inte hur de ska kunna märka kurser då de i sin utbildning inte tar upp alla tre dimensioner av hållbar utveckling. Till exempel anser personal på samhällsvetenskapliga fakulteten att de inte tar upp den ekologiska aspekten och därmed brister i kopplingen människa-natur. På naturvetenskapliga fakulteten tycker en del personal att kriterierna saknar naturvetenskapliga inslag. Problemen här har kringgåts genom vida tolkningar av kriterierna.
- För att kunna märka kurser lyfts behovet av tolkningsutrymme. En vidare tolkning av begrepp och kriterier behöver göras för att kurser ska märkas: hellre plats för tolkning än alltför mycket förklarande text.
- Det finns behov av stöd för att få in hållbarhetsaspekter från det som inte ses som ens eget område: exempelvis behöver naturvetenskapliga fakulteten hjälp med att få in de sociala faktorerna, samhällsvetenskapliga fakulteten behöver hjälp med att få in de naturvetenskapliga faktorerna.
- Något som underlättar arbetet är att ha en person med tydligt ansvar för att driva arbetet. Ett bollplank, diskussionskollega, någon som har stor kunskap om hållbarhet och kan hitta ingångarna till märkningen.
- Konstnärliga fakulteten påpekar att all utbildning kring hållbar utveckling ska ha vetenskaplig grund men de saknar sin egen ingång, den konstnärliga grunden.
- När det gäller nyttan av märkningen är svaren varierande, vissa ser det som enbart ord och som att slipa på formuleringar i kursplaner för att GU vill att kurser ska märkas, andra ser det som en möjlighet att jobba med innehållet i kurser och integrera ny kunskap i undervisningen.
- Två av de intervjuade berättar att fakulteten har planer på att märka ett helt utbildningsprogram, delvis för att profilera sig gentemot samma utbildningar på andra lärosäten.

Övriga kritiska frågor:

- Tidsbrist tas upp som en begränsande faktor. Trots att engagemang finns så får arbetet låg prioritet, sjukdomar och hög arbetsbelastning står i vägen.
- ”Verktyslådan” (som stöd för integrering av hållbar utveckling i utbildningen) är bekant men det varierar hur den används. En återkommande åsikt är att den inte går att använda i sin nuvarande form. Vissa ser märkningen och verktyslådan som samma sak och andra ser ingen hjälp i verktyslådan.

Vägen framåt - önskemål & idéer

- GMV skulle kunna stödja fakulteterna genom att anordna workshops över fakultetsgränserna där kriterier kan diskuteras, olika perspektiv lyftas samt kontakter knyts med personal inom skilda ämnesområden. Då skulle man kunna få goda exempel på hur andra jobbar; hur får de in kriterierna i kurserna.
- En idé är att starta en resurspool med representanter från olika fakulteter. Här kan man hitta personer med kompetens inom social, ekonomisk eller ekologisk hållbarhet och få hjälp med integreringen i sitt eget ämne.

3.6 Institutionernas inrapportering kring hållbarhetsmärkningen

De flesta institutioner har i samband med årsuppföljningen rapporterat in hur de har arbetat med hållbarhetsmärkningen. Här följer några korta punkter som belyser både goda exempel samt olika problem.

- ”Målet för 2017 var att hållbarhetsmärka ytterligare fyra kurser. Fem kurser märktes dock och de kursansvariga fick en "Domherre" (institutionens egna utmärkelse/knapp) var på sommarkollegiet där utdelningen nu blivit en tradition. De två nya fördjupningskurserna; Hållbar stadsutveckling - bostad och boende samt Migrationsrätt, hållbarhetsmärktes”.
- ”Handelshögskolan har flertal "kurspaket" som fristående kurser, vilka inte lämpar sig så bra för kursmärkning. I övrigt märks kurser och program när de uppfyller kraven. På GS (Graduate School) har exempelvis ett av masterprogrammen märkts under 2017.”
- ”En stor andel av kurser som ges vid institutionen är hållbarhetsfokuserade/relaterade. Vi har även börjat se över kurser som redan har hållbar utveckling bland lärandemålen men som idag inte är märkta.”
- ”Vi har börjat införa perspektiv om hållbar utveckling i kurser och program genom att introducera "Verktygslådan". Flera ämnen har påbörjat arbetet med att revidera kursplaner för att kunna hållbarhetsmärka en kurs. Ett ämne har genomfört det på sin grundkurs och inom ämneslärarprogrammet, och två kurser har då blivit hållbarhetsrelaterade.”
- ”Beaktar hållbarhetsmärkningen då vi utvecklar nya kurser eller reviderar kursplaner.”
- ”Vi prövar kontinuerligt fråga kring hållbarhetsmärkning och vid behov diskuteras särskilda insatser kring detta. Frågan är dock inte prioriterad i förhållande till andra centrala frågor kring utbildningarna.”
- ”Detta blev inte gjort under 2017 pga. tidsbrist.”
- ”Flertalet ES-kurser (miljövetenskap) har en hållbarhetsmärkning, dock saknar några fortfarande bedömning.”
- ”Institutionsgemensam workshop då flertalet kurser inventerades med avseende på hur kursinnehållet relaterar till FN:s globala hållbarhetsmål. Utvecklingspotentialen diskuterades och eftersom flertalet kurser relaterar till hållbarhetsmålen föreslogs det att fokus ska ligga på att synliggöra och kommunicera hållbar utveckling för studenterna.”
- ”Genomfört specifika workshop med inbjudna gäster från GMV.”
- ”Lärare inom förskolläraryrket bjöds in att gå fortbildning om hållbarhetsmärkning.”
- ”Andra utmaningar har prioriterats.”
- ”Utbildningsutskottet vid IPS granskar kursplaner kontinuerligt vid möten med avseende på bearbetning för möjlig hållbarhetsmärkning.”
- ”Synliggöra krav och kriterier för att hållbarhetsmärka kurser. Enstaka kurser har hållbarhetsmärkts under året.”
- ”Under 2017 har flertalet kursplaner inom det biomedicinska analytikerprogrammet reviderats och flera av programkurserna har blivit hållbarhetsmärkta (som hållbarhetsrelaterade). En ny fristående kurs i Smittspridning och antibiotikaresistens har anordnats av institutionen. Denna kurs är hållbarhetsfokuserad. Vid institutionen är totalt 16 kurser inom det biomedicinska analytikerprogrammet (institutionen ansvarar för hela programmet), 1 kurs inom apotekarprogrammet, 1 kurs inom läkarprogrammet samt 1 fristående kurs hållbarhetsmärkta.”
- Information från nätverket för hållbar utveckling har hållits på läkarprogrammets kursledarkollegium och en inventering av HU i kurser på läkarprogrammet.
- Vi har tillsatt en grupp av medarbetare för att se över vårt kursutbud.

- Genom dialog mellan hållbarhetsgruppen och kursansvariga vid lärarlagsmöten. Därigenom stärks hållbar utveckling genom tydliga lärandemål i våra kurser och program.
- Oklarheter om kring kriterierna för hållbarutveckling och märkning av kurser och program har lett till diskussioner om hur verktyglådan skall kunna utvecklas och användas på vår institution.
- ”Miljörepresentant och utbildningsansvariga har sett över våra kurser.”
- ”Under året har hållbarhetsmärkning ”fallit bort” alternativt blivit mindre synlig i till exempel kurskatalog. Orsaken till detta är för oss oklar.”
- ”Sektionen för studieadministration tillhandahåller information som möjliggör presentation på web och i katalog.”
- En institution anger att de har haft besök av GUs hållbarhetsmärkningssamordnare som informerat lärare om GU´s syfte med hållbarhetsmärkning av kurser och program. De har också påbörjat arbetet med att uppdatera alla kursplaner med information om hållbarhetsmärkning och utsett institutionens miljörepresentant som huvudansvarig för det vidare arbetet med institutionens hållbarhetsmärkning kurser

3.7 Studenternas perspektiv

Hösten 2017 gjordes en studie om studenters uppfattning av hållbarhetsmärkning och deras synpunkter och idéer kring hur den eventuellt kan förbättras. Respondenterna var personer som för närvarande studerar på en kurs eller ett program som är antingen hållbarhetsfokuserad eller hållbarhetsrelaterad. Totalt svarade 26 personer.⁶

Kännedom om symboler och märkning:

Ungefär hälften (46%) av studenterna kände till symbolerna för hållbarhetsmärkning. 58 % visste att kurser och program på GU kan hållbarhetsmärkas.

Av de som kände till symbolerna hade drygt hälften (56 %) av respondenterna kommit i kontakt med symbolerna genom universitetets informationsmaterial, såsom information på hemsidan eller broschyrer medan 38 % hade nåtts genom en kurs eller ett program. En mindre andel (6 %) uppgav att de har kommit i kontakt med symbolerna på ett annat sätt. (Flera svarsalternativ var möjliga). Det är intressant att ingen anger att ha kommit i kontakt med symbolerna genom en lärare. Ingen uppgav att studiekamrater som informationskälla.

Så uppfattas symbolerna och märkningen

På frågan vad de tror att symbolerna står för så nämner de flesta (24/26) ordet hållbarhet eller/och begreppet hållbar utveckling. De flesta som känner till symbolerna beskriver dem ganska väl och har en ungefär bild av vad de står för medan en stor del inte alls känner till symbolerna för märkningen.

⁶ Hammer, Maria. 2017. *Uppföljning och utvärdering av hållbarhetsmärkning av kurser/program Studie med studenter*

När det kommer till märkningens innehåll och vilka kriterier som gäller för märkningen, föll svaren ganska varierande ut. Majoriteteten vet ungefär vad märkningen handlar om, dock finns det några som inte alls verkar känna till dess innehåll. Bland de aspekter av hållbarhet som nämns finns det en bred variation: medan några nämner "Likabehandling och normkritik", skriver andra om "ekologi och klimatologi". 15 av 26 respondenterna använder begreppet "hållbarhet" eller "hållbar utveckling" i sina svar medan åtta skriver att de "vet ej" eller har "ingen aning" vad märkningen betyder. Två av respondenterna lyfter även flera dimensioner av hållbarhet i sina svar.

När det kommer till hållbarhetsmärkningens påverkan på kurs- eller programval, så angav majoriteten av respondenterna (74 %) att märkningen skulle eller har påverkat deras val på något sätt: 44 % lite grann och 30 % stor påverkan. För ingen var märkningen dock avgörande för val av kurs eller program.

Utbildningens innehåll

Svaren angående hållbarhetsmärkningens funktion, dvs. om program och kurser har levererat innehåll om hållbar utveckling och dess tre olika aspekter är ganska blandade, dock övervägande positiva.

De flesta studenterna tycker att märkta kurser/program har levererat en viss del innehåll och utbildning kring hållbar utveckling. 38 % anger "delvis levererat" som svar och 35 % anger "lite grann" vilket sammanlagt är 73 % av alla respondenter. Vidare anser 19 % att de inte fått till sig alls det de trodde de skulle få om hållbar utveckling medan 8 % tycker svara absolut och verkar rätt nöjda.

När det kommer till kursens eller programmets omfattning av de tre aspekter på hållbar utveckling (dvs. ekonomiska, ekologiska, sociala), verkar studenterna ganska vara nöjda. 35 % tycker absolut att alla aspekter blev behandlad och ytterligare 46 % svarar med delvis. 11 % anser att det "förekommit lite grann" och 8 % anser att det "inte förekommit alls". Det visar en positiv bild av att kurser och program behandlar olika aspekterna av hållbar utveckling.

Slutligen fick studenterna möjlighet att ge feedback och förbättringsförslag vilket gav många olika idéer från ungefär hälften av respondenterna. Vissa av idéerna är ganska ämnesspecifika och visar också att hållbar utveckling kan tas med i alla möjliga olika kunskapsområden på universitetet.

Flera önskar sig mer transparens och klarare kommunikation av kriterier som gäller för märkningen:

- *"It would be good if it could be communicated more clearly what the labelling means and what a student can expect when choosing a labelled course."*
- *"I still don't know what it is, so I've no idea. Since sustainability is such a buzz word and means so many different things to different people it might be a lot clearer to change the name to better describe the label."*

En del nämner att de inte visste om märkningen och att det kunde kommuniceras tydligare och starkare:

- *“Larger PR, more information spread – I didn’t know anything about the label when I applied for my Master’s program”*
- *“It could be advertised in a bigger manner and be clearer. I assume that my program is sustainability labelled, yet I have never heard of this label before this survey.”*

4. Analys och diskussion

Utifrån vad som har framkommit i det genomgångna materialet kan följande reflektioner göras kring hållbarhetsmärkning. Antalet märkta kurser har ökat under året, vilket är positivt. Dock finns det ett behov att klargöra för så väl berörda medarbetare som studenter innebörden av märkningen och tolkningen och tillämpningen av dess kriterier.

När det gäller hållbarhetsmärkning av program finns det institutioner som har märkt en stor del av sina program. Det vore av intresse att dessa institutioner som har gått i bräschen skulle kunna presentera hur de har gått tillväga.

Vad gäller spridningen av hållbarhetsmärkta kurser finns det anledning att undersöka samverkan såväl inom fakulteterna som mellan dem. Dels då det har framkommit att kriterierna tolkas olika mellan institutionerna inom samma fakultet och det behövs samsyn för att finna en gemensam grund, dels för att sprida kompetens från de som ”knäckt” koden för hur kriterierna kan tolkas. Exempelvis kanske det skulle kunna innebära att de som upplever att de arbetar med hållbar utveckling men att det inte går att fånga i märkningen i slutändan ändå kan märka fler utbildningar. Samverkan mellan fakulteterna skulle kunna utgöras av ett nätverk med olika kompetens inom de tre hållbarhetsaspekterna som skulle kunna bistå institutioner som har kört fast. I sammanhanget ska också nämnas att det pågår ett utvecklingsarbete av verktygslådorna. På sikt med förhoppningen att det när de är uppdaterade och publicerade kan underlätta och stimulera medarbetare i arbete med märkningen.

Dock är det inte bearbetning av kriterier som det enbart behövs satsas på utan även strukturen för arbetet i vissa fall; att det finns en tydlig ansvarsfördelning och satsning på märkningen. Det finns också grund för att från institutionernas håll åter reflektera över sin egen nytta av att märka utbildningar.

Studentenkäten visade att det finns anledning att undersöka hur institutionerna respektive GU tydligare kan kommunicera att märkningen existens och innebörd. Ett minimummål borde vara att de som läser en märkt utbildningen faktiskt känner till det och kan redogöra för dess innebörd. Kontaktytan mellan lärare och student är en kommunikationsaspekt som verkar behöva utvecklas. Studenternas återkoppling på hur hållbarhetsfrågorna har integrerats i utbildningen är också viktig att fånga upp.

5. Slutsats och sammanfattning

Slutligen sammanfattas några intressanta förslag för det fortsatta arbetet för olika delar av universitetets organisation.

5.1 Institutionernas arbete

- Presentera innebörden av hållbarhetsmärkningen i samband med kursens/programmets introduktionsföreläsning så att studenterna blir medvetna om märkningen och kan ge respons på utbildningens innehåll.
- Det vore önskvärt om information om märkningen framgår på lärplattformen GUL – utbildningens digitala anslagstavla som fungerar som en kurskatalog (öppna sidor).
- Det vore önskvärt om studenternas synpunkter om utbildningens bäring på märkningens kriterier fångas upp i kursutvärderingen.
- Institutionerna uppmanas att samverka inom fakulteten för avstämning kring hur kriterierna för märkningen tolkas.
- Institutionerna uppmanas att se över ansvarsorganisationen för märkningen.
- De institutioner som har kommit långt i sitt arbete med hållbarhetsmärkningen uppmanas att sprida kunskap och erfarenheter till andra enheter.

5.2 Fakulteternas: roll

- Fakulteterna uppmanas att undersöka vilka kritiska områden som finns kring märkningen och hur de bäst kan bemötas.
- Fakulteterna uppmanas att stödja institutioner som har kommit långt i sitt arbete med hållbarhetsmärkningen att sprida kunskap och erfarenheter till andra enheter.

5.3 GMV:s roll

- Det finns ett stort engagemang för hållbarhetsmärkningen på delar av universitetet. GMV:s roll är att se över hur man bäst skulle kunna stödja samverkan över fakulteterna för att sprida lärdomar och kompetens om hur kriterierna kan appliceras på utbildningarna. Exempelvis genom terminsvisa nätverksträffar. En mer specifik fråga skulle kunna vara ett forum där programråd kan bekanta sig med hållbarhetsmärkningen.
- Se över gällande kriterierna och hur de kan relateras till FN:s hållbarhetsmål.
- Undersök möjligheten att samverka med studentgrupper/nätverk för att öka engagemanget för hållbarhetsmärkningen. Eventuellt skulle några studenter från masterprogrammet "Utbildning för hållbar utveckling" som startar i höst kunna knytas till en referensgrupp för universitetövergripande arbete.

5.4 Göteborgs universitets kommunikation

- Hållbarhetsmärkningen bör ses som en konkurrensfördel i marknadsföringen av utbildningarna. Detta gäller även inför de internationella studenterna.
- I översynen av kommunikationen kring hållbarhetsmärkningen bör även de engelsktalande studenternas perspektiv beaktas.
- Undersök möjligheten att i samband med eventuellt välkomstbrev (i pappersform eller digitalform) till nya studenter även bifoga information om märkningen.
- Undersök möjligheten att publicera information om hållbarhetsmärkningen på studentportalen.

6. Källor

Hammer, Maria. 2017. *Uppföljning och utvärdering av hållbarhetsmärkning av kurser/program Studie med studenter*

Robertsson, Barbro och Forsman, Amanda. 2017. *Uppföljande rapport av hållbarhetsmärkning av kurser och program*

Intervjuer med medarbetare

GMV:s aktivitetslista årsuppföljning 2017

GU Årsredovisning 2017

GU Hållbarhetsresultat 2017

7. Bilaga

Intervjufrågor till lärare/ kursansvarige/ motsvarande:

Namn:

Fakultet:

Funktion/roll:

Hur arbetar din fakultet med hållbarhetsmärknigen?

Finns det en ansvarig på fakulteten, eller på institutionerna?

Hur har fakulteten jobbat med att sprida information om märknigen?

Har du använt verktygslådan för hållbar utveckling som stöd i ditt arbete med hållbarhetsmärknigen? Om ja, hur kom det sig? Hur kom du i kontakt med verktygslådan? Har din fakultet arbetat aktivt med en egen verktygslåda?

Förra årets utvärdering visade att det fanns kurser som var märkta men där innehållet inte levde upp till märkningens kriterier, jobbar ni med uppföljning av märkta kurser? Har ni funderat kring det, är det en viktig fråga för er?

Förra årets utvärdering lyfte att det kan finnas behov av en lathund, en checklista eller liknande stöd i arbetet med att märka kurser och program. Är detta något du ser skulle underlätta arbetet? Ser du andra område där GMV kan stötta? Hjälp med att ordna informationsträffar, workshops etc?

Har det funnits svårigheter med att tolka kriterierna och kraven för märknigen?

Kurser och program kan märkas som hållbarhetsrelaterade eller hållbarhetsfokuserade. Är skillnaden häremellan en fråga för er, något som behöver klargöras?

Vilken nytta ser ni med märknigen? Har märkta kurser efterfrågats av studenter?